

**Wyrok z dnia 20 maja 1997 r.
II UKN 121/97**

1. W przypadku kasacji wniesionej na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie KPC ... od wyroku, do którego nie zostało sporządzone pisemne uzasadnienie, Sąd Najwyższy uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania (art. 393¹³ § 1 KPC), dokonując stosownej wykładni prawa (art. 393¹⁷ KPC).

2. Niezdolność do pracy ubezpieczonego rolnika powinna być oceniona względem możliwości jej wykonywania w konkretnym gospodarstwie rolnym (art. 21 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 71, poz. 342 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Barbara Wagner.

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu w dniu 20 maja 1997 r. sprawy z wniosku Jana M. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w K. o rentę inwalidzką rolniczą, na skutek kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 24 czerwca 1996 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Rzecznik Praw Obywatelskich, na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 43, poz.189) w związku z art. 417 § 1, 421 § 2 i 422 § 2 KPC wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 24 czerwca 1996 r. [...], wydanego z wniosku Jana M. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w K. o rentę inwalidzką rolniczą. Wyrokowi temu zarzucił: 1) rażące naruszenie prawa materialnego - art. 21 ust. 1 i 2 oraz art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342 ze zm.), 2) rażące naruszenie przepisów postępowania - art. 3 § 2, art. 232, art. 233 § 1, 286 i art. 316 § 1 KPC (w brzmieniu obowiązującym w dacie wyrokowania), 3) naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Wojewódzkiemu w Poznaniu do

ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu kasacji Rzecznik Praw Obywatelskich podniósł, że Jan M. domagał się przyznania renty inwalidzkiej rolniczej z tytułu ogólnego stanu zdrowia. Obwodowa Komisja Lekarska do spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia [...] w K. orzeczeniem z dnia 14 marca 1996 r. uznała wnioskodawcę za długotrwale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym. Wskutek zgłoszenia wadliwości tego orzeczenia przez wojewódzkiego inspektora orzecznictwa lekarskiego, ubezpieczony został poddany badaniom przez Wojewódzką Komisję Lekarską do spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia [...] w K., która orzeczeniem z dnia 27 marca 1996 r. odmówiła uznania wnioskodawcy za długotrwale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym. W ocenie tej komisji stwierdzone schorzenia mogą okresowo powodować niezdolność do pracy, lecz nie czynią inwalidztwa i całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym. W oparciu o to orzeczenie Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w K. decyzją z dnia 3 kwietnia 1996 r. odmówiła prawa do renty inwalidzkiej rolniczej. Sąd rozpoznając odwołanie wnioskodawcy powołał biegłych lekarzy sądowych z zakresu neurologii i ortopedii, którym zlecił ustalenie czy skarżący jest długotrwale niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym. Biegli w swojej opinii z dnia 28 maja 1996 r. stwierdzili u badanego: 1) okresowy zespół bólowy piersiowo-lędźwiowy na tle śladowego skrzywienia oraz drobnych zmian zwyrodnieniowych, 2) torbiel prawego dołu podkolanowego bez istotnego upośledzenia czynności i 3) miażdżycę, a ponadto zaniki mięśniowe (mięśnia czworogłowego) uda prawego. Neurolog rozpoznał ponadto zmiany na dnie oczu odpowiadające nadciśnieniu tętniczemu. Według opinii biegłych stwierdzony przez nich zespół chorobowy częściowo ogranicza sprawność ruchową i nie powoduje trwałej niezdolności do pracy w rolnictwie. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich opinia ta prawdopodobnie zadecydowała o treści orzeczenia Sądu, oddalającego odwołanie wnioskodawcy.

Rzecznik Praw Obywatelskich uważa, że zaskarżony wyrok jest wadliwy, gdyż stosownie do art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników jedną z przesłanek kwalifikujących rolnika do renty inwalidzkiej rolniczej jest jego długotrwała niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym. Według zaś ust. 2 tegoż artykułu rolnika uważa się za długotrwale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym, jeżeli ze względu na pogorszenie się jego stanu zdrowia istnieją przeciwwskazania do osobistego wykonywania niezbędnych prac w danym gospodarstwie rolnym w okresie dłuższym niż sześć miesięcy. Dla rozstrzygnięcia sprawy okolicznościami istotnymi były więc stopień i czas trwania ograniczenia zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym oraz istnienie lub brak lekarskich przeciwwskazań do osobistego wykonywania przez ubezpieczonego niezbędnych prac w jego gospodarstwie rolnym. Okoliczności te zatem wymagały szczególnie starannego wyjaśnienia w postępowaniu sądowym. Biegli lekarze sądowi ustalili, że wnioskodawca nie jest trwale niezdolny do pracy w rolnictwie. Konkluzja zawarta w ich opinii, na której oparto rozstrzygnięcie Sądu, budzi w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich poważne zastrzeżenia ze względu na przyjęcie przez biegłych innego, niż określono w przepisach, kryterium oceny niezdolności zainteresowanego do pracy w gospodarstwie rolnym i ze względu na brak dostatecznego umotywowania wniosków końcowych opinii. Biegli ocenili stan zdrowia wnioskodawcy pod kątem trwałej niezdolności do pracy w

rolnictwie, gdy tymczasem według art. 21 ust. 1 i 2 i art. 22 ust. 1 ustawy dla przyznania okresowej renty inwalidzkiej rolniczej wystarcza długotrwała niezdolność rolnika do pracy, rozumiana jako takie pogorszenie stanu zdrowia, przy którym istnieją przeciwwskazania do osobistego wykonywania niezbędnych prac w danym gospodarstwie rolnym w okresie dłuższym niż sześć miesięcy. Do tej kwestii biegli sądowi nie odnieśli się w ogóle. Ponadto wobec rozbieżnych orzeczeń komisji lekarskich, różniących się zasadniczo zarówno w zakresie rozpoznanych chorób, jak i w ocenie ich wpływu na zdolność ubezpieczonego do pracy w gospodarstwie rolnym, biegli powinni byli odnieść się do tych rozbieżności, wskazać, do którego orzeczenia ewentualnie się przychyłają i uzasadnić swoje stanowisko. Opinia biegłych w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich budzi także zastrzeżenia z tego powodu, że wbrew wymaganiu art. 21 ust. 2 ustawy nie odnosi oceny zdolności ubezpieczonego do wykonywania pracy w warunkach jego gospodarstwa rolnego. Mimo, iż opinia biegłych nie została należycie i wyczerpująco uzasadniona Sąd nie zlecił biegłym jej uzupełnienia. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich Sąd przyjmując wadliwą opinię biegłych za miarodajną do rozstrzygnięcia, naruszył obowiązujące w dacie wyrokowania art. 3 § 2, 232, 233 § 1, 286 i 316 § 1 KPC. Zaniechanie przez Sąd zarządzenia uzupełnienia opinii biegłych pod kątem ewentualnego istnienia długotrwałej (czasowej) niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym uniemożliwiło prawidłową ocenę uprawnień skarżącego do renty inwalidzkiej rolniczej. Według ocen wyrażonych w kasacji, Sąd naruszył również interes Rzeczypospolitej Polskiej, ponieważ bez należytego wyjaśnienia sprawy odmówił ubezpieczonemu środków egzystencji w postaci świadczenia rentowego przewidzianego prawem. Wyrok ten podważa więc także konstytucyjną zasadę państwa prawnego i zaufania obywateli do jego organów, a w szczególności do organów wymiaru sprawiedliwości. Uzasadnia to uwzględnienie kasacji mimo upływu sześciu miesięcy od uprawomocnienia się zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja wniesiona na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie KPC ... podlega rozpoznaniu na podstawie przepisów tego Kodeksu po nowelizacji, z tym, że może się ona powoływać na podstawy i być wniesiona w terminie przewidzianym dla rewizji nadzwyczajnej. Zgodnie więc z przepisem art. 393¹¹ KPC Sąd Najwyższy rozpoznaje taką kasację w jej granicach i jest związany stanem faktycznym stanowiącym podstawę wydania zaskarżonego orzeczenia (argument z art. 393¹⁵ KPC). Przez stan faktyczny stanowiący podstawę wydania zaskarżonego orzeczenia należy rozumieć ustalone przez sąd rozpoznający sprawę w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku okoliczności faktyczne wynikające z przeprowadzonego postępowania dowodowego. W przypadku kasacji wniesionej na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. występuje szczególna sytuacja, w której możliwe jest zaskarżenie wyroku, do którego nie zostało sporządzone pisemne uzasadnienie. Bez tego uzasadnienia nie jest możliwe ustalenie jaki był stan faktyczny sprawy, stanowiący podstawę jego wydania. Tym samym Sąd Najwyższy nie ma żadnej możliwości ocenić jakie są ustalenia faktyczne Sądu rozpoznającego sprawę i czy zostały one dokonane bez naruszenia przepisów postępowania. W tej sytuacji Sąd Najwyższy nie ma innej

możliwości rozstrzygnięcia jak tylko, zgodnie z przepisem art. 393¹³ § 1 KPC, uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania z poczynieniem stosownej wykładni prawa (art. 393¹⁷ KPC).

W zakresie tej wykładni należy w pełni podzielić poglądy zaprezentowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich w kasacji. W szczególności należy zwrócić uwagę na nie budzące większych wątpliwości przesłanki nabycia prawa do renty inwalidzkiej rolniczej, wynikające z art. 21 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342 ze zm.). Zgodnie z tymi przepisami renta inwalidzka rolnicza przysługuje ubezpieczonemu, który jest długotrwale niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym. Ubezpieczonego uważa się przy tym za długotrwale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym, jeżeli ze względu na pogorszenie się jego stanu zdrowia istnieją przeciwwskazania do osobistego wykonywania niezbędnych prac w danym gospodarstwie rolnym w okresie dłuższym niż 6 miesięcy. Z przepisu tego wynika przede wszystkim, że wystarczająca jest długotrwała (dłuższa niż 6 miesięcy) niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym, a więc nie jest konieczna trwała niezdolność do pracy. Nadto nie chodzi o niezdolność do pracy w rolnictwie czy jakimkolwiek gospodarstwie rolnym, lecz decydujące jest stwierdzenie niezdolności do pracy w konkretnym gospodarstwie rolnym ubezpieczonego. W wyroku z dnia 13 października 1995 r., II URN 5/95 (Prokuratura i Prawo-Orzecznictwo 1996 nr 4 poz. 49) Sąd Najwyższy stwierdził między innymi, że ubezpieczony musi być uznany za długotrwale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym, przy czym występuje to w sytuacji, gdy z uwagi na stan zdrowia istnieją przeciwwskazania do osobistego wykonywania niezbędnych prac w danym gospodarstwie rolnym w okresie dłuższym niż 6 miesięcy. Jeszcze wyraźniej kwestię tę sformułował Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z dnia 29 kwietnia 1994 r., III AUr 130/94 (OSP 1995 z. 1 poz. 19 z glosą B. Wierzbowskiego), stwierdzając, iż użyte w art. 21 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 1991 r. Nr 7, poz. 24) sformułowanie, że ubezpieczonego uważa się za trwale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym, jeżeli ze względu na pogorszenie stanu zdrowia istnieją przeciwwskazania do osobistego wykonania niezbędnych prac w danym gospodarstwie przez okres przekraczający 6 miesięcy. Oznacza to, że ta niezdolność do pracy winna być oceniona w stosunku do konkretnego gospodarstwa.

W pełni też należy podzielić poglądy Rzecznika Praw Obywatelskich co do zakresu zlecenia przeprowadzenia oceny w opinii biegłych, co do okoliczności podlegających opiniowaniu i sposobu uzasadnienia tej opinii, w szczególności co do konieczności odniesienia się do orzeczeń zapadłych w komisjach do spraw inwalidztwa i zatrudnienia. Uwzględnieniu kasacji nie stoi na przeszkodzie przekroczenie terminu określonego w art. 421 § 2 KPC (przed zmianą), gdyż jak słusznie wywiedziono w kasacji, odmowa przyznania renty inwalidzkiej rolniczej, bez należytego wyjaśnienia sprawy, podważa konstytucyjną zasadę państwa prawnego i zaufania obywateli do jego organów, a w szczególności do organów wymiaru sprawiedliwości.

Wobec powyższego na podstawie wskazanych przepisów orzeczono jak w sentencji.

=====